

بررسی وضعیت امنیت غذایی در شهرستان پلدختر

سجاد رحیمی مقدم^{۱*}، عبدالمجید مهدوی دامغانی^۱، مریم اکبرپور^۱، مسعود سجادیان^۱ و نسرین رفیعی صدر^۲

^۱گروه کشاورزی اکولوژیک، پژوهشکده علوم محیطی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

^۲گروه ریاضی، دانشگاه تربیت معلم شهید رجایی، کرمانشاه، ایران.

*نویسنده مسئول: sajadr.moghaddam@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۹/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۰۶/۱۸

رحیمی مقدم، س.، ع. مهدوی دامغانی، م. اکبرپور، م. سجادیان و ن. رفیعی صدر. ۱۳۹۴. بررسی وضعیت امنیت غذایی در شهرستان پلدختر. مجله کشاورزی بوم‌شناختی. ۵ (۲): ۹۷-۸۹.

چکیده

امنیت غذایی عبارت از دسترسی همیشگی همه مردم به غذای کافی، سالم و مغذی به‌منظور زندگی سالم و فعال در همه جای کره خاکی تعریف شده است. برای دستیابی پایدار به امنیت غذایی، اندازه‌گیری آن در سطح خانوار ضرورت دارد. بر این پایه، هدف اصلی از اجرای این تحقیق، کمی‌سازی وضعیت امنیت غذایی در شهرستان پلدختر و عامل‌های مؤثر بر آن بوده است. بدین منظور ۲۰۰ خانوار شهری و روستایی به‌صورت تصادفی در این شهرستان گزینش شدند. وضعیت امنیت غذایی با پرسشنامه ۱۸ گویه‌ای امنیت غذایی خانوار که توسط وزارت کشاورزی ایالات متحده ارائه شده است، سنجیده شد. نتایج نشان داد ناامنی غذایی در این بررسی ۷۰/۵ درصد است که در خانوارهای روستایی بیشتر از خانوارهای شهری بود. نتایج همچنین نشان داد که با افزایش درآمد خانوار، ناامنی غذایی کاهش و با افزایش شمار افراد خانوار، ناامنی غذایی افزایش یافته است. بنابراین، با برنامه‌ریزی‌های مناسب در زمینه ارتقای وضعیت اجتماعی- اقتصادی خانوارها می‌توان گسترش ناامنی غذایی را در این منطقه کاهش داد.

واژه‌های کلیدی: امنیت غذایی، خانوار، شهرستان پلدختر.

مقدمه

دسترسی به غذای کافی و سالم در هر زمان و مکانی از حقوق مسلم اولیه انسان‌ها بوده و می‌بایستی تأمین نیازهای غذایی مردم از مهم‌ترین هدف‌های دولت‌ها به‌شمار آید. با افزایش روزافزون جمعیت جهان، نیاز به مواد غذایی روز به روز با سرعتی شگرف افزایش می‌یابد. تأمین مواد غذایی این جمعیت و بررسی چالش‌های مربوطه، نیاز به کوشش و پیگیری همه‌جانبه در زمینه کشاورزی و علوم وابسته به آن دارد. تأمین غذا در مقوله امنیت غذایی نهفته است. بنا به تعریف نشست جهانی غذا در سال ۱۹۹۶، امنیت غذایی هنگامی وجود دارد که همه مردم در همه‌ی زمان‌ها و همه‌ی مکان‌ها به غذای کافی، سالم و مغذی دسترسی فیزیکی و اقتصادی داشته باشند و غذای در دسترس، نیازهای برنامه‌تغذیه‌ای سازگار با خواسته‌های آنان را برای یک زندگی فعال و سالم فراهم سازد (FAO, 1996). اندازه‌گیری میزان ورودی غذا برای هر فرد، برخی از جنبه‌های ناامنی غذایی^۱ از جمله ناکافی بودن میزان کالری یا مواد مغذی را می‌تواند مورد ارزیابی قرار دهد، اما این شیوه نمی‌تواند پاسخگوی برخی ابهام‌ها و ناپایداری‌ها باشد، به‌عنوان مثال ممکن است میزان ورودی مواد غذایی متداول کافی باشد، اما ناامنی غذایی همچنان در اثر نگرانی‌ها در مورد میزان ورودی غذا برای آینده وجود داشته باشد (Bickel et al., 2000). برای دستیابی پایدار و هدفمند به امنیت غذایی، اندازه‌گیری امنیت غذایی در سطح خانوار ضرورت دارد. در سطح خانوار می‌توان آن را با بررسی‌های مستقیم مصرف در شرایط مختلف اقتصادی به‌ویژه درآمد، اشتغال و قیمت‌ها اندازه‌گیری کرد (Bickel et al., 2000). با توجه به اهمیت مقوله امنیت غذایی و اثرگذاری‌های آن بر ابعاد مختلف جامعه، بررسی شاخص‌های مربوط به آن از جمله شاخص‌های اقتصادی-اجتماعی اهمیت خاصی دارد. (Dastgiri et al., 2007) در بررسی خود میزان گسترش ناامنی غذایی در شمال غرب ایران را ۵۹/۳ درصد محاسبه کردند. آنان دریافتند که بین تنگنای اقتصادی خانوار و میزان گسترش ناامنی غذایی رابطه معنی‌داری وجود دارد.

^۱ ناامنی غذایی عبارت است از: ناتوانی در کسب یا مصرف میزان کافی و باکیفیت غذا به روشی مورد پسند از لحاظ اجتماعی.

(2011) Sharaf-Khani et al. با استفاده از یک پرسش‌نامه شش‌گویه‌ای دریافتند که گسترش ناامنی غذایی در دهستان قره‌سو شهرستان خوی ۵۹/۴ درصد است و عامل‌های اجتماعی-اقتصادی، وضعیت ناامنی غذایی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. Mohammad Zadeh et al. (2010) گسترش ناامنی غذایی در بین دانش‌آموزان دبیرستانی شهر اصفهان را ۳۶/۶ درصد گزارش کردند. یافته‌های بررسی خانوارهای کم‌درآمد لس‌آنجلس نشان داد که ۲۴/۴ درصد از جامعه مورد بررسی ناامنی غذایی داشتند (Furness et al., 2004). Gulliford et al. (2003) در بررسی وضعیت امنیت غذایی کشورهای حوضه کارائیب دریافتند که ۱۹ درصد از پاسخ‌دهندگان دارای ناامنی غذایی بدون گرسنگی، ۱۰ درصد دارای ناامنی غذایی با گرسنگی متوسط، ۶ درصد دارای ناامنی غذایی با گرسنگی شدید، ۲۳ درصد کودکان دارای ناامنی غذایی بدون گرسنگی و ۹ درصد آنان دارای ناامنی غذایی با گرسنگی بودند.

با توجه به بررسی‌های پیشین این تحقیق به بررسی کمی وضعیت امنیت غذایی در مناطق شهری و روستایی شهرستان پلدختر و نیز عامل‌های مؤثر بر آن در این شهرستان پرداخته است.

مواد و روش‌ها

این تحقیق در شهرستان پلدختر (۴۷°۴۴' شرقی و ۸° ۳۳' شمالی)، در جنوب استان لرستان با گستره‌ای معادل ۴۶۴۹ کیلومتر مربع در پاییز ۱۳۹۲ انجام شد. این شهرستان از دو بخش پلدختر و معمولان تشکیل شده است. جمعیت این شهرستان در سال ۱۳۹۰ برابر با ۱۹۲۸۸ خانوار بوده است (Anonymous, 2011).

در این تحقیق برای روشن ساختن وضعیت امنیت غذایی، از روش توصیفی-پیمایشی استفاده شد. برای اندازه‌گیری امنیت غذایی از میان روش‌های غیرمستقیم مانند استفاده از سطح درآمد، بررسی وضع تغذیه به روش‌های گوناگون و همچنین روش‌های مستقیم مانند استفاده از مقیاس‌هایی مانند شاخص گرسنگی، پروژه شناسایی گرسنگی کودکان در سطح جامعه، مقیاس ناامنی غذایی رادمیر کرنل^۲ و پرسشنامه‌ی امنیت غذایی وزارت کشاورزی آمریکا، از این پرسشنامه برای ارزیابی وضعیت امنیت غذایی استفاده شد

^۲ Radimer/Cornell

داده‌ها از جمله تجزیه واریانس و تعیین همبستگی بین متغیرها از نرم‌افزارهای آماری R (R Development Core Team, 2009) و SAS (SAS Institute, 2003) استفاده شد.

وضعیت امنیت غذایی در هر خانوار شهرستان نیز با توجه به شاخص ارائه شده در پرسشنامه اندازه‌گیری امنیت غذایی خانوار USDA مشخص شد. با توجه به پرسشنامه ۱۸ گویه‌ای USDA، به گزینه‌های اغلب درست، گاهی درست، تا حدودی هر ماه، بعضی ماه‌ها اما نه هر ماه و بلی امتیاز مثبت (شماره یک) و به پاسخ‌های درست نیست، تنها یک یا دو ماه و خیر امتیاز منفی (شماره صفر) تعلق می‌گیرد. پس از امتیازدهی و جمع شمار پاسخ‌های مثبت، هر خانوار در یک وضعیت امنیت غذایی خاص که با شماره مشخص می‌شود، قرار می‌گیرد (جدول ۲). پس از تعیین این شاخص، ارتباط بین تحصیلات والدین، شغل والدین، درآمد خانوار و شمار افراد خانوار با وضعیت ناامنی غذایی خانوار با انجام آزمون همبستگی اسپیرمن مشخص شد.

در این بررسی وضعیت امنیت غذایی خانوارها با استفاده از پرسشنامه USDA که یک پرسشنامه ۱۸ گویه‌ای دارای دو بخش بزرگسالان (والدین) و فرزندان بوده، در مناطق روستایی و شهری شهرستان پلدختر مورد سنجش قرار گرفت. گویه‌های شماره یک تا پنج این پرسشنامه، بیانگر وضعیتی است که جذب غذا در بزرگسالان کاهش یافته و نتایج ناشی از این کاهش را نشان می‌دهد. گویه‌های شماره شش و هشت این پرسشنامه، نگرانی یا احساسی که از ناکافی بودن بودجه یا منبع غذایی خانوار به وجود می‌آید را مشخص می‌کنند. گویه شماره هفت نشان از کیفیت ناکافی غذا است، این گویه و همچنین گویه‌های شماره ۱۳ و ۱۵ مشخص‌کننده ناتوانی در تهیه غذای متعادل برای فرزندان هستند. گویه‌های شماره ۹ تا ۱۲ و همچنین گویه شماره ۱۴، کاهش در جذب غذا در فرزندان و نتایجی همچون احساس گرسنگی، نخوردن غذا برای یک روز و ناکافی بودن غذا را نشان می‌دهند. افزون بر سنجش میزان امنیت غذایی در این منطقه، عامل‌های مؤثر بر آن همچون تحصیلات و شغل والدین، درآمد و شمار افراد خانوار نیز بررسی شد.

(Bickel *et al.*, 2000). پرسشنامه یادشده که یکی از پرسشنامه‌های طرح شده توسط وزارت کشاورزی آمریکا است، در سال ۱۹۹۵ توسط این وزارت مورد سنجش قرار گرفته و به‌عنوان یک پرسشنامه معتبر برای چنین بررسی‌هایی معرفی شده است. این پرسشنامه در بررسی در بین خانوارهای شهر اصفهان مورد سنجش قرار گرفته و اعتبار آن برای استفاده در ایران تأیید شده است (Rafiei *et al.*, 2009). این پرسشنامه ۱۸ گویه‌ای که وضعیت امنیت غذایی خانوار را در ۱۲ ماه گذشته بررسی می‌کند، دارای ۱۵ گویه اصلی است که هفت گویه آن مختص خانوارهایی است که فرزند دارند (جدول ۱). در این بررسی متغیر وابسته امنیت غذایی است که توسط متغیرهای مستقلی مانند درآمد خانوار، سطح تحصیلات و شغل والدین و شمار افراد خانوار تحت تأثیر قرار می‌گیرد. حجم نمونه (n) بر پایه معادله ارائه شده توسط (Hafezniya, 2008) با سطح خطای ۷ درصد محاسبه شد:

$$n = \frac{N \left(z_{1-\frac{\alpha}{2}} \right)^2 (P \times (1-P))}{(N-1)d^2 + \left(z_{1-\frac{\alpha}{2}} \right)^2 P \times (1-P)} \quad (1)$$

در این معادله P مشخصه (پارامتر) نسبت، N حجم جامعه و برابر با شمار کل خانوارهای شهرستان، d خطای مطلق برآورد مشخصه و آلفا خطای نوع اول است که در این تحقیق مقادیر d ، α ، z و P به ترتیب ۰/۰۵، ۰/۰۷، ۱/۹۶ و ۵٪ در نظر گرفته شد. با جایگذاری موارد بالا، حجم نمونه ۱۹۴ به دست آمد که به منظور دقت بیشتر، این بررسی روی ۲۰۰ خانوار صورت گرفت. از این شمار خانوار، ۱۰۰ خانوار در مناطق شهری از دو بخش شامل شهر پلدختر (بخش مرکزی) و شهر معمولان (بخش معمولان) و ۱۰۰ خانوار از مناطق روستایی (در برگیرنده هشت روستا) به صورت تصادفی گزینش شدند. گزینش روستاها با در نظر گرفتن فاصله متفاوت تا مرکز شهرستان انجام گرفت. چگونگی پر کردن پرسشنامه‌ها به روش مصاحبه‌ی حضوری با اعضای خانوار انجام شد. اطلاعات پرسشنامه‌ها در آغاز در نرم‌افزار EXCEL وارد شد، بدین‌گونه که برای پاسخ‌ها شماره (کدی) در نظر گرفته، به‌عنوان مثال برای پاسخ بلی شماره یک و برای پاسخ خیر شماره دو در نظر گرفته شد. برای به دست آوردن فراوانی پاسخ‌ها، تجزیه

جدول ۱- پرسشنامه سنجش وضعیت امنیت غذایی خانوار USDA.

۱	در ۱۲ ماه گذشته، آیا شما یا دیگر بزرگسالان در خانواده شما به دلیل نبود میزان پول کافی برای خرید غذا میزان کمی غذا یا به کلی غذا نخورده‌اید؟ بلی ☐ خیر ☐
۲	اگر پاسخ مثبت است: هر چند وقت یکبار این اتفاق رخ داده است: تاحدودی هر ماه ☐ بعضی ماه‌ها اما نه هر ماه ☐ تنها یک یا دو ماه ☐ در طول ۱۲ ماه گذشته، آیا شما یا دیگر بزرگسالان در خانواده شما به دلیل نبود پول کافی برای غذا برای یک روز کامل هیچ چیز نخورده‌اید؟ بلی ☐ خیر ☐
۳	اگر پاسخ مثبت است: هر چند وقت یکبار این اتفاق رخ داده است: تاحدودی هر ماه ☐ بعضی ماه‌ها اما نه هر ماه ☐ تنها یک یا دو ماه ☐ در ۱۲ ماه گذشته، آیا به دلیل نبود پول کافی برای غذا هرگز احساس کرده‌اید که کمتر از آن میزان غذایی که باید بخورید، خورده‌اید؟ بلی ☐ خیر ☐
۴	در ۱۲ ماه گذشته، آیا هرگز گرسنه بوده‌اید ولی به دلیل نداشتن توانایی در تهیه‌ی غذا نتوانسته‌اید غذا بخورید؟ بلی ☐ خیر ☐
۵	گاهی افراد به دلیل نداشتن غذای کافی برای خوردن کاهش وزن پیدا می‌کنند، در طول ۱۲ ماه گذشته آیا شما به دلیل نداشتن غذای کافی کاهش وزن داشته‌اید؟ بلی ☐ خیر ☐
۶	"من نگرانم که آیا مواد غذایی ما پیش از به‌دست آوردن پول کافی برای خرید مواد غذایی بیشتر تمام خواهد شد؟" این حالت برای شما در ۱۲ ماه گذشته اغلب ☐ گاهی اوقات ☐ هرگز ☐ صادق بوده است.
۷	"ما نمی‌توانیم مواد خوراکی متعادل (از لحاظ محتوی غذایی) برای خوردن فراهم کنیم." این حالت برای شما در ۱۲ ماه گذشته اغلب ☐ گاهی اوقات ☐ هرگز ☐ صادق بوده است.
۸	"غذایی که من/ما خریدیم خیلی زود تمام شد و من/ما پول برای خرید غذای بیشتر نداریم." این حالت برای شما در ۱۲ ماه گذشته اغلب ☐ گاهی ☐ هرگز ☐ صادق بوده است.
*۹	در ۱۲ ماه گذشته، آیا شما هرگز قسمتی از غذای فرزند/فرزندانتان را به دلیل نداشتن پول کافی برای خرید غذا صرف کرده‌اید(خورده‌اید)؟ بلی ☐ خیر ☐
*۱۰	در ۱۲ ماه گذشته، آیا هرگز هر یک از فرزندان شما به دلیل نبود پول کافی برای خرید غذا، یک یا چند وعده‌ی غذایی غذا نخورده‌اند؟ بلی ☐ خیر ☐
*۱۱	اگر پاسخ مثبت است: هر چند وقت یکبار این اتفاق رخ داده است: تقریباً هر ماه ☐ بعضی ماه‌ها اما نه هر ماه ☐ تنها یک یا دو ماه ☐ در ۱۲ ماه گذشته، آیا فرزند یا فرزندان شما هرگز گرسنه بوده‌اند ولی شما نتوانسته باشید غذای بیشتری برای آن‌ها تهیه کنید؟ بلی ☐ خیر ☐
*۱۲	در ۱۲ ماه گذشته، آیا فرزند یا فرزندان شما به دلیل نبود پول کافی برای خرید غذا، برای تمام طول روز چیزی نخورده‌اند؟ بلی ☐ خیر ☐
*۱۳	"ما نمی‌توانیم فرزند یا فرزندانمان را با مواد خوراکی متعادل تغذیه کنیم چون توانایی تهیه‌ی این مواد خوراکی را نداریم." این حالت برای شما در ۱۲ ماه گذشته اغلب ☐ گاهی ☐ هرگز ☐ صادق بوده است.
*۱۴	"چون ما توانایی تهیه‌ی میزان غذای کافی را نداریم، فرزند یا فرزندانمان به اندازه‌ی کافی غذا نخورده‌اند." این حالت برای شما در ۱۲ ماه گذشته اغلب ☐ گاهی ☐ هرگز ☐ صادق بوده است.
*۱۵	"ما به دلیل تمام شدن پولمان برای خرید مواد غذایی، برای تغذیه‌ی فرزند یا فرزندانمان به شمار اندکی از غذاهای ارزان قیمت متکی هستیم." این حالت برای شما در ۱۲ ماه گذشته اغلب ☐ گاهی ☐ هرگز ☐ صادق بوده است.

(Bickel et al., 2000) مشخص شده‌اند.

جدول ۲- راهنمای طبقه‌بندی وضعیت امنیت غذایی خانوار بر پایه امتیاز پاسخ به گویه‌های پرسشنامه USDA.

وضعیت امنیت غذایی	کد	خانوار دارای فرزند (امتیاز کل: ۱۸)	خانوار فاقد فرزند (امتیاز کل: ۱۰)
طبقه‌بندی			
امن غذایی	۰	۰-۲	۰-۲
نامنی غذایی بدون گرسنگی	۱	۳-۷	۳-۵
نامنی غذایی با گرسنگی متوسط	۲	۸-۱۲	۶-۸
نامنی غذایی با گرسنگی شدید	۳	۱۳-۱۸	۹-۱۰

(Bickel et al., 2000)

نتایج و بحث

بررسی درآمد و شمار افراد خانوار

نتایج تجزیه واریانس نشان داد که اختلاف معنی‌داری بین مناطق شهری و روستایی به لحاظ درآمد خانوار در سطح ۱ درصد وجود دارد (جدول ۳) ولی از نظر شمار اعضای خانوار اختلاف معنی‌داری در بین مناطق شهری و روستایی وجود نداشت (شکل ۱).

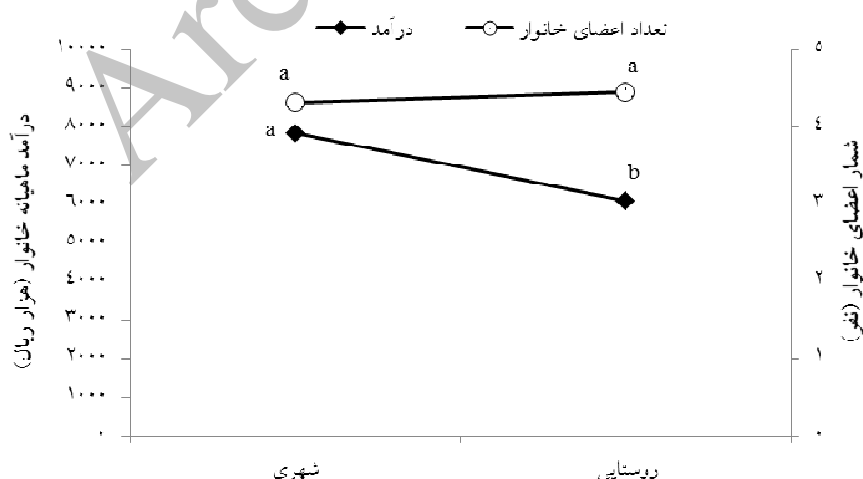
بررسی میانگین درآمد خانوارها نشان داد که میانگین درآمد خانوارها در مناطق شهری ۷۸۵۰ هزار ریال و میانگین درآمد در خانوارهای روستای ۶۰۷۰ هزار ریال است (شکل ۱). از دلایل بالاتر بودن درآمد در بین خانواده‌های شهری می‌توان به ثابت بودن شغل و درآمد آنان اشاره کرد. با توجه به این که در مناطق روستایی مردم اغلب کشاورز و دارای درآمد فصلی هستند، دارای درآمد ماهیانه ثابتی نیستند.

بررسی وضعیت امنیت غذایی هر خانوار در شهرستان پلدختر با توجه به شاخص ارائه شده در

پرسش‌نامه USDA

جدول ۳- تجزیه واریانس درآمد و شمار اعضای خانوار در مناطق شهری و روستایی.

منابع تغییرات	درجه آزادی	درآمد	شمار اعضای خانوار
مناطق (شهری و روستایی)	۱	۱۵۸۴۲۰ ^{**}	۰/۸۴۵ ^{ns}
تکرار	۹۹	۹۶۵۸۳/۸۳ ^{ns}	۲/۶۴۵ ^{ns}
خطا	۹۹	۱۲۸۶۹۴/۹۵	۲/۱۰۷

شکل ۱- مقایسه میانگین درآمد و شمار افراد خانوار در مناطق شهری و روستایی با استفاده از آزمون LSD.

جدول ۴- مقایسه ناامنی غذایی در بین گروه‌های شهری و روستایی با آزمون من- ویتنی.

شمار	میانگین	انحراف معیار	سطح معنی‌داری در آزمون من- ویتنی
۲۰۰	۱/۲۳	۱/۰۶	۰/۰۰۰

ناامنی غذایی در بین دو گروه شهری و روستایی

جدول ۵- درصد فراوانی وضعیت امنیت غذایی کل خانوارهای شهرستان با استفاده از شاخص تعیین ناامنی خانوار USDA.

وضعیت امنیت غذایی خانوار بر پایه شاخص پرسشنامه USDA				منطقه
ناامنی غذایی با گرسنگی شدید	ناامنی غذایی با گرسنگی متوسط	ناامنی غذایی بدون گرسنگی	امن	
۱۷/۵	۱۶/۵	۳۶/۵	۲۹/۵	کل شهرستان
۱۴	۷	۳۴	۴۵	شهری
۲۱	۲۶	۳۹	۱۴	روستایی

تعیین همبستگی بین صفات و ناامنی غذایی

۱- درآمد

نتایج آزمون همبستگی بیانگر ارتباط معنی‌دار و منفی بین درآمد خانوار و ناامنی غذایی با ضریب -0.56 بود (جدول ۶). افزایش درآمد باعث افزایش توان خرید غذا می‌شود، در نتیجه می‌تواند عامل بهبود مهم امنیت غذایی باشد. در واقع توان خرید غذا با ارتباط بین درآمد خانوار و قیمت سبد غذایی واحد تعیین می‌شود (Ploeg *et al.*, 2009). یافته‌های بررسی خانوارهای کم‌درآمد لس‌آنجلس با استفاده از پرسشنامه شش گویه‌ای نشان داد که $24/4$ درصد از جامعه مورد بررسی ناامنی غذایی داشتند (Furness *et al.*, 2004). این امر روشن است که افزایش قیمت‌ها فشار بیشتری بر خانوارهای با درآمد کم وارد می‌سازد. به‌طور کلی غذای سالم برای خانوارهای با درآمد کم به ویژه آنان که دارای فرزند هستند یک چالش است، زیرا نتایج این عادات غذایی نامناسب در آینده آشکار خواهد شد و با افزایش سن فرزندان، تأمین غذا نیز سخت‌تر می‌شود. خانوارهای با درآمد بالاتر حق‌گزینه بیشتری در زمینه غذا دارند. این خانوارها می‌توانند درصد بیشتری از درآمد خود را صرف هزینه خوراک کنند (Rose *et al.*, 1998). (Dastgiri *et al.*, 2011) در بررسی در شمال غرب ایران میزان گسترش ناامنی غذایی در منطقه مورد بررسی را $59/3$ درصد محاسبه کردند. آنان دریافتند که بین مسائل اقتصادی خانوار و میزان گسترش ناامنی غذایی رابطه معنی‌داری وجود دارد.

۲- وضعیت تحصیلی و شغلی والدین

در این تحقیق بین تحصیلات والدین با درآمد خانوار همبستگی مثبت معنی‌داری وجود داشت و با افزایش

تحصیلات والدین، شمار افراد خانوار و ناامنی غذایی کاهش یافت. هرچه شغل پدر به سوی کار آزاد پیش رود، درآمد خانوار افزایش می‌یابد، ولی بین شغل پدر و وضعیت امنیت غذایی خانوار رابطه معنی‌داری دیده نشد. با خانه‌داری مادر، شمار افراد خانوار و ناامنی غذایی افزایش یافت (جدول ۶). (Mohammad-Zadeh *et al.*, 2010) نیز در بررسی وضعیت امنیت غذایی دانش‌آموزان دبیرستانی شهر اصفهان دریافتند که میزان گسترش ناامنی غذایی با سطح تحصیلات والدین و وضعیت شغلی و اقتصادی خانوار رابطه منفی دارد.

۳- شمار افراد خانوار

از عمل‌های مؤثر بر ناامنی غذایی می‌توان به شمار اعضای خانوار اشاره کرد که در این بررسی ارتباط مثبتی با ناامنی غذایی دارد (جدول ۶). ناامنی غذایی با شمار اعضای خانوار در ارتباط است (Martin *et al.*, 2004; Mazur *et al.*, 2003) با افزایش شمار افراد خانوار بر کمترین نیاز به مواد غذایی افزوده می‌شود. بنابراین، با افزایش بعد خانوار، حجم و شمار وعده‌های غذایی کاهش می‌یابد و ناامنی غذایی پدیدار می‌شود. (Dastgiri *et al.*, 2007) در بررسی در شمال غرب شهر تبریز گزارش کردند که با افزایش بعد خانوار، ناامنی غذایی در افراد مورد بررسی بیشتر می‌شود. همچنین گسترش ناامنی غذایی در مالزی با افزایش شمار فرزندان افزایش یافت (Shariff and Lin, 2004).

نتیجه‌گیری

به‌طور کلی نتایج مؤید تأثیر عامل‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بر امنیت غذایی بوده و گسترش بالای تنگناهای تغذیه‌ای را در منطقه مورد بررسی نشان می‌دهد و ناامنی غذایی در خانوارهای روستایی بیشتر از خانوارهای شهری

جدول ۶- ضریب‌های همبستگی بین صفات مورد بررسی و ناامنی غذایی (با توجه به شاخص تعیین ناامنی غذایی خانوار).

نامی غذایی	شمار افراد خانوار	درآمد خانوار	شغل مادر	شغل پدر	تحصیلات مادر	تحصیلات پدر	
تحصیلات پدر	۰/۲۳**	۰/۱۳*	۰/۳۲**	۰/۴۱**	۰/۶**	۱	
تحصیلات مادر	۰/۴۵**	۰/۱	۰/۳۹**	۰/۱۴*	۱		
شغل پدر	۰/۰۷	۰/۰۴*	۰/۳۱**	۱			
شغل مادر	۰/۱۴*	۰/۰۰۳	۱				
درآمد خانوار	۰/۰۳	۱					
شمار افراد خانوار	۱						
نامی غذایی	۱						

** و * به ترتیب معنی‌دار در سطح احتمال پنج درصد و یک درصد.

دیگر بهبود امنیت غذایی ارتباطی نزدیک با کاهش فقر، افزایش درآمد و ارتقای تحصیلی و شغلی خانوارها دارد. با توجه به اینکه تأمین امنیت غذایی برای جامعه یکی از هدف‌های کلان برنامه‌ریزی‌های توسعه اقتصادی-اجتماعی است، حمایت نهادها و دستگاه‌های دولتی از تحقیقات در این زمینه نقش مهمی را در بهبود پژوهش‌ها در زمینه امنیت غذایی خواهد داشت.

بوده است. یکی از علل آن، توان مالی کمتر خانوارهای روستایی نسبت به خانوارهای شهری در تهیه مواد غذایی بوده است. با توجه به اینکه وضعیت اجتماعی-اقتصادی خانوار از مهم‌ترین عامل‌های مؤثر بر وضعیت امنیت غذایی است و افزایش ناگهانی در قیمت برخی از کالاهای پایه‌ای می‌تواند باعث تجربه ناامنی غذایی به ویژه در خانوارهای با درآمد نزدیک به خط فقر شود، بنابراین سیاست‌های دولت باید در جهت اشتغال‌زایی و ثبات قیمت‌ها باشد. به بیان

منابع

- Anonymous, 2011. Statistical Center of Iran, General population and housing census in Iran. Available online at: www.amar.org.ir.
- Bickel, G., Nord, M., Price, C., Hamilton, W. and Cook, J., 2000. Guide to measuring household food security. Available online at: <http://www.fns.usda.gov/fsec/files/fsguide.pdf>.
- Dastgiri, S., Sharaf-Khani, R., Ghara-Aghaji, R. and Ghavam-Zadeh, S., 2011. Prevalence, Influencing factors and control of food insecurity: A model in the northwest of Iran. *Asia Pacific Journal of Clinical Nutrition*, 20, 613- 617.
- Dastgiri, S., Tutunchi, H., Ostad-Rahimi, A. and Mahboob, S., 2007. Sensitivity and specificity of a short questionnaire for food insecurity surveillance in Iran. *Food and Nutrition Bulletin*, 28, 55- 58.
- FAO, 1996. FAOSTAT. Available online at: <http://www.fao.org/forestry/13128>.
- Furness, B.W., Simon, P.A., Wold, C.M. and Asarian-Anderson, J., 2004. Prevalence and Predictors of Food Insecurity Among Low-Income Households in Los Angeles County. *Public Health Nutrition*, Los Angeles, USA.
- Gulliford, M.C., Mahabir, D. and Rocke, B., 2003. Food insecurity, Food choices, and Body mass index in adults: Nutrition transition in Trinidad and Tobago. *International Journal of Epidemiology*, 32, 508- 516.
- Hafeznyi, M.R., 2008. Introduction to Research Methods in Human Sciences. Samt Press, Tehran, Iran.
- Martin, K.S., Rogers, B.L., Cook, J.T. and Joseph, H.M., 2004. Social capital is associated with decreased risk of hunger. *Social Science and Medicine*, 58, 2645- 2654.
- Mazur, R.E., Marquis, G.S. and Jensen, H.H., 2003. Diet and food insufficiency among hispanic youths: Acculturation and socioeconomic factors in the third national health and nutrition survey. *The American Journal of Clinical Nutrition*, 78, 1120- 1127.
- Mohammad-Zadeh, A., Dorosty, A. and Eshraghian, M., 2010. Household food security status and associated factors among high-school students in Esfahan, Iran. *Public Health Nutrition*, 13, 1609- 1613.
- Ploeg, M., Breneman, V., Farrigan, T., Hamrick, K., Hopkins, D., Kaufman, P. and Williams, R., 2009. Access to Affordable and Nutritious Food: Measuring and Understanding Food Deserts and their Consequences. *Economic Research Service Report*. USDA.
- R Development Core Team, 2009. R: A language and environment for statistical computing. R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria. ISBN 3-900051-07-0, URL <http://www.R-project.org>.
- Rafiei, M., Nord, M., Sadeghi-Zadeh, A. and Entezari, M., 2009. Assessing the internal validity of a household survey-based food security measure adapted for use in Iran. *The Journal of Nutrition*, 8, 1186- 1197.

Rose, D., Gundersen, C. and Oliveira, V.J., 1869. Socio-economic Determinants of Food Insecurity in the United States: Evidence from the SIPP and CSFII Datasets. A Economic Research Service Report. USDA.

SAS Institute, 2003. The SAS system. Eight ed. SAS Institute, Cary, NC.

Sharaf-Khani, R., Dastgiri, S., GharaAghaji-Asl, R. and Ghavam-Zadeh, S., 2011. Factors influencing household food security status. Food and Nutrition. 2, 31- 34.

Shariff, Z.M. and Lin, K.G., 2004. Indicators and nutritional outcomes of household food insecurity among a sample of rural Malaysian women. The Journal of Nutrition. 30, 50- 55.

Archive of SID

Investigating food security in Poldokhtar county

Sajad Rahimi Moghadam,^{1,*} Abdolmajid Mahdavi Damghani,¹ Maryam Akbarpoor,¹ Masoud Sajadian¹
and Nasrin Rafiei Sadr²

¹Department of Agroecology, Environmental Sciences Research Institute, Shahid Beheshti University G.C., Tehran, Iran.

²Department of Mathematics, Tarbiat Moalem Shahid Rajaie, Kermanshah, Iran.

*Corresponding author: sajadr.moghaddam@yahoo.com.

Abstract

Food security is a situation when all people at all times have access to sufficient, safe and nutritious food to maintain a healthy and active life. Measuring food security at the household level is necessary for achieving sustainable food security. Quantitative analysis of the food security situation in Poldokhtar county and the influencing factors that have affected this issue were objectives of this study. To this purpose, 200 urban and rural households of this county were selected, randomly. Food security status was measured by using an 18-item questionnaire that is provided by the United States Department of Agriculture. The results of this study showed that food insecurity was 70.5 % and was greater in rural households compared with urban households. According to the results, food insecurity has a direct relationship with household size and negative relationship with household income. So, food insecurity was reduced with an increase in household income and a reduction in household size. Therefore, we can reduce the food insecurity of this region by appropriate planning and improving its socio-economic situation.

Keywords: Food security, Household, Poldokhtar county.

Archive of SID